

GEÇ OSMANLI DÖNEMİNDE HEYKEL; İSTANBUL SARAY BAHÇELERİ

SCULPTURE IN LATE OTTOMAN PERIOD; PALACE GARDENS OF ISTANBUL

Dr. Öğretim Üyesi Parisa GÖKER

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, Bilecik/Türkiye, ORCID: 0000-0001-8876-2621

Prof. Dr. Elmas ERDOĞAN

Anakara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ankara / TÜRKİYE
ORCID: 0000-0002-4193-629X

ÖZET

Tarihi bahçeler, ait oldukları dönemlerin kültürel özelliklerini yansıtmasının yanı sıra, bu mekânları kullananların yaşam biçimlerini ve dönemin sanat anlayışı ile yapım tekniklerini de yansıtan oluşumlardır. Devlet saray yönetimi ve sultanların yaşam alanı olarak işlev gören saraylar, kendine özgü yapıları ile dönemin sanat ve mimari özelliklerini en iyi şekilde yansıtan eserler olmuşlardır. Özellikle birçok yapılar topluluğundan oluşan Osmanlı sarayları, 19.yy'dan itibaren batı etkilerinin belirgin bir şekilde izlendiği ve bunun sonucu olarak farklı tasarım ve kompozisyonların yaratıldığı alanlar olmuşlardır. 19. Yüzyıl'ın başlarından itibaren Avrupa'da heykel sanatının ön plana çıktığı süreçte Fransa'da yeni gelişen kentsel dokularda, mimari ile birlikte heykeller de yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu dönemde heykel yapımı birçok iş olanağı sağlamış, heykeltıraşların yaptıkları küçük modelleri büyüterek çoğaltan kalıp ve döküm atölyeleri geliştirilmiştir. Bu süreçte heykel; görsel obje kullanımları ve sanatsal etkinlikler dışında standartlaşmaya ve yaygınlaşmaya başlamıştır. Sultan Abdülaziz Dönemi'nde İstanbul saray bahçeleri için Fransa'dan getirilen hayvan figürleri de 19. Yüzyıl'ın heykel sanatına hakim olan neo klasik üsluba bir tepki olarak doğan romantizm anlayışına göre tasarlanmıştır. Bu bakış açısı ile gerçekleştirilen heykellerin konuları tarih ve edebiyat konuları ile hayvan figürleri olarak seçilmiştir. Sultan Abdülaziz Dönemi'nde Balyan ailesinin tasarladığı Osmanlı saray, köşk ve malikânelerinin bahçelerinde Avrupa'dan ve özellikle Fransa'dan getirilen hayvan figürleri yaygın olarak kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Dönemi, Geç Osmanlı saray sanatı, Saray bahçeler

ABSTRACT

Historical gardens are the formations reflecting life styles of communities, their environmental usages and construction techniques in addition to reflecting cultural characteristics of their periods. Palaces functioning as the focal points of state administration and 'sultans' living spaces are the artworks reflecting best the art and architectural cognizance of its period with their unique structures and open space organizations. Ottoman palaces mainly situated in İstanbul that are composed of various buildings where unique designs and compositions were created typically Turkish in character became the areas where the western influences began to be seen during the 19th Century. As there have been no sculptural work in Turkish Garden before the 19th Century, works of sculptural art began to be seen in the Turkish Garden beginning from the 19th Century by means of western influences. Also sculptures were used prevalently along with the architecture in the urban texture of İstanbul lately during this period. Besides, sculpture art provided many work opportunities during this period and chamber workshops, where small models made by sculptors were enlarged and reproduced. During this process, sculptures started to become standardized

and prevalent in addition to visual object use in buildings as well as gardens as an artistic activity. Animal figures brought from France for Istanbul palace gardens during Sultan Abdülaziz Period were designed according to the romantic movement as a response to neo classic style dominating the sculpture art in the 19th century. The topics of the sculptures made by this cognizance were selected as history, literature and animal figures. During Abdülaziz Period, animal figures that were brought from Europe were used in the gardens of Istanbul palaces, mansions and manors. In this research, sculptures situated in the palace gardens of Late Ottoman Period was studied. Construction date of the sculptures, workshops and especially the original design properties of the sculptures and their transformation through history was studied. On the other hand, the present situation and position of these plastic objects that were ordered by the sultans for Istanbul palace gardens during the 19th Century and their design concepts, decorative contributions to the gardens and design purposes will be discussed.

Keywords: Ottoman Era, Late Ottoman palaces art, sculpture, palace gardens

1. GİRİŞ

Geç Osmanlı Dönemi saray bahçelerinden; Dolmabahçe ve Beylerbeyi Sarayı bahçelerinde mermer ve bronzdan yapılmış çok sayıda heykel bulunmakta olup çoğu Pierre Louis Rouillard (1820-1881) tarafından tasarlanmıştır. Bu eserlerin üzerinde Pierre Louis Rouillard ile birlikte çalışan meslektaşları; Isidore Bonheur (1827- 1901), Louis Joseph Doumas (1801-1887), Hippolyte Heizler (1828-1872) ve Paul Édouard Delabrière'in (1829-1912) isimleri de bulunmaktadır (Atalay Seçen, 2011, s. 19).

Sultan Abdülaziz'in hayvanlara karşı özellikle de kaplan ve arslanlara karşı olan ilgisi nedeni ile Çırağan ve Beylerbeyi Sarayı bahçelerine "geyiklik" ve "aslanhaneler" inşa edilmiştir. Bu ilginin bir sonucu olarak da o döneminde Fransa'dan Beylerbeyi Sarayı ve Çırağan Sarayı bahçelerini dekore etmek amaçlı bronz, mermer heykeller ve vazolar yaptırılmıştır. İzleyen dönemlerde bu eserlerin bazıları Yıldız Sarayı ve Dolmabahçe Sarayı'na taşınmıştır. Bu eserler Fransız sanatçı ve heykeltıraş Pierre Louis Rouillard tarafından yönetilen bir ekip çalışması ile gerçekleştirilmiştir.

Pek çok sanat eserini meydana getiren Rouillard'ın gerçekleştirdiği en önemli çalışma ise sözü edilen ve toplam 22 hayvan figüründen oluşan heykel koleksiyonudur. Koleksiyon, 12 tane bronz, 10 tane mermer heykellerin yanı sıra ayrıca 8 tane bronz vazo ile 2 tane mermer fritz oluşmaktadır. Sultan Abdülaziz, Sultan II. Abdülhamid, Sultan Mehmed Reşad dönemlerinde saraylarda yapılan bahçe düzenlemelerine ve padişahların isteğine göre pek çok kez yer değiştiren ve 1864 yılında Thiebaut dökümhanesinde yapılan bu koleksiyonun bazıları farklı nedenlerden dolayı bugün saray bahçelerinde yer almamaktadır (Aliasghari, 2016, s.260).

2. PIERRE LOUIS ROUILLARD (1820–1881)

Zanaatçı, heykeltıraş ve dekoratör bir aileden gelen Pierre Louis Rouillard on iki yaşında Petit Ecolee, ücretsiz resim okuluna yazılan, bugünkü adı ile Dekoratif Sanatlar Okulu'na girmiş; buradaki eğitimini tamamlayarak on yedi yaşında Güzel Sanatlar Okulu'na başlamıştır. Rouillard kendi dönemindeki birçok heykeltıraş gibi Doğa Tarihi Müzesi'nde karşılaştırmalı anatomi eğitimi almış ve aldığı eğitim sonucunda 1835 yılında ilk çalışmalarını gerçekleştirmiştir. Heykeltıraşlardan oluşan bir ekibi yönetmiş ve sunduğu modeller ile Louvre şantiyelerinde çalışmış, zemin, güney cephe, manej dekoru, Lefuel Avlusu ve değişik kompozisyonlar onun tarafından tasarlanmıştır (Bernard-Yves Cochain, 1997, s.1).

Paris'te Opera, Ticaret Mahkemesi için siparişler almış ve eski Trocadero önünde bulunan ve bugün Orsay Müzesi avlusunda bulunan bronz döküm at (3,55 m) Esclimnt Satosu için, I. François yönetiminde Fransa Maresali olan François la Rochefoucault'ya bir at heykelini tasarlamıştır. 16 Ocak 1820'de Paris'te doğan Rouillard, 1840'tan 2 Haziran 1881'de ölene kadar 'Ecoledes Arts Decoratifs' in heykel bölümünde öğretim üyesi olarak görev yapmıştır. Pierre Louis Rouillard tarafından gerçekleştirilmiş olan çalışmalar içinde Osmanlı padişahlarının isteği üzerine hazırlanmış olduğu 24 adet havyan figürü de yer almaktadır.

3. BULGULAR VETARTIŞMA

3.1. Saray Bahçelerinde Yer Alan Mermer ve Bronz Heykeller

Beylerbeyi Sarayı Bahçeleri'nde bulunan mermer heykeller 1864 yılında Sultan Abdülaziz tarafından talep edilmiştir. Mermer heykeller genellikle aslan ve kaplan, bronz heykeller ise boğa, geyik, at ve kaplan figürlerinden oluşmaktadır. Alçı modellerden büyütülerek çoğaltıldıkları düşünülen bu heykeller

selamlık, harem ve birinci ve dördüncü bahçesinin değişik kesimlerinde konumlandırılmıştır (Aliasghari, 2016, s.259).

3.1.1. Dinlenen Aslan Kafası Sağa (Lion couché, tête à droite) ve Dinlenen Aslan Kafası Sola (Lion couché, tête à gauche)

Beylerbeyi Sarayı'nın selamlık bahçesinin bina girişinde, çift olarak yer alan iki aslan figürünün “dinlenen aslan kafası sağa” ve “dinlenen aslan kafası sola” üzerinde Pierre Louis Roillard 1864 Paris yazısı bulunmaktadır. Figürlerin anatomik özellikleri son derece nitelikli olup gerçek boyutlarında çalışılmıştır. Bir çift olarak tasarlanması istenmiştir. Sakin görünümlü, dinlenme pozisyonundaki bu aslan heykellerinin kafaları ile patilerinin duruş yönlerinin birbirine zıt oluşu, simetrik tasarlandıklarını göstermektedir.

Şekil 1. Beylerbeyi Sarayı, Selamlık girişi, “Dinlenen Aslan Kafası Sağa”, “Dinlenen Aslan Kafası Sola” (Orijinal, 2012)

3.1.2. Oklu Kirpi Tarafından Yaralanmış Kaplan (Tigresse blessée par un porcépic) ve Yürüyen Kral Kaplan (Tigre Royal Marchant)

Beylerbeyi Sarayı selamlık bahçesinde iki adet kaplan heykeli bulunmaktadır. Bunlardan biri havuz kenarında yer alan “oklu kirpi tarafından yaralanmış kaplan”; diğeri ise selamlık deniz Köşkünün önünde bulunan kaplan heykelidir. Erkek kaplan güçlü ve asil görünüşü ile “yürüyen kaplan kral” adını taşımaktadır. Beylerbeyi Sarayı, selamlık bahçesinde, deniz köşkünün önünde bulunan bu kaplan heykeli Pierre Louis Rouillard ve Heizler’in imzasını taşımaktadır. Hayvan güçlü ve asil görünümü ile kendinden emin bir biçimde ilerlemektedir.

Şekil 2. Selamlık Bahçesi “Oklu Kirpi Tarafından Yaralanmış Kaplan”, “Yürüyen Kaplan Kral” heykeli (Orijinal, 2014).

3.1.3. Top Tutan Aslan (Lion à la boule)

Beylerbeyi Sarayı, Harem bahçesinin bina girişinde “top tutan aslan” adı ile bilinen heykel yer almaktadır. Tarihi belge niteliğindeki fotoğrafta bu heykele benzer başka bir figürün ise Beykoz Kasrı’nda yer aldığı görülmektedir.

Şekil 3. Beylerbeyi Sarayı, Harem Girişi, “Top Tutan Aslan” (Orijinal 2012)

3.1.4. Pınarda Pusu Kurmuş Aslan (Lions guettant à la source) ve Kayalıkta Pusu Kurmuş Aslan (Lions guettant au rocher)

Pierre Louis Rouillard’ın ve Leboeuf’un imzalarını taşıyan pınarda ve kayalıkta pusu kurmuş aslan heykelleri bugün Beylerbeyi Sarayı set bahçelerinde yer alan yuvarlak formulu havuzun yakınında konumlandırılmıştır. Sebah&Joallier tarafından 1900’lerde çekilen fotoğrafta, “Pınarda Pusu Kurmuş Aslan” heykeli ve “Kayalıkta Pusu Kurmuş Aslan” heykeli ile “Dinlenen Aslan” heykellerinin Beylerbeyi Sarayı’nın I. set bahçesindeki havuzun çevresinde yerleştirildikleri anlaşılmaktadır (Aliasghari, 2016, s.338).

Şekil 4. Beylerbeyi Sarayı, Birinci Set, “Dinlenen Aslan”, “ Kayalıkta Pusu Kurmuş Aslan” (Orijinal, 2012)

Şekil 5. 1900’lu Yılında Sebah & Joallier Çekilen Fotoğraf (Aliasghari, 2016, s.340)

3.1.5. Timsah Üstündeki Aslan (Lion au Gavial)

Beyleybeyi Sarayı için düşünülen talep edilen ancak bugün Dolmabahçe Sarayı'nın Hasbahçesi'nde Saltanat Deniz Kapısı yanındaki dairesel çiçek parterinin içinde, bulunan bu mermer heykel Pierre Louis Rouillard ve çalışma arkadaşı Delabrierre'nin katkıları ile gerçekleştirilmiştir. Dolmabahçe Sarayı'nın selamlık bahçesinde yer alan diğer iki adet dişi aslan heykeli ise Sultan Abdülaziz döneminde Çırağan Sarayı bahçesi için istenmiştir. Bu heykellerin isimleri ile ilgili arşiv belgelerde herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. 19 Ocak 1910 tarihinde yanan sarayın yakınında yer alan Jandarma Müfrezesi tarafından koruma altına alınan bu heykeller 17 Temmuz 1911'de alınan bir karar ile Dolmabahçe Sarayı'na gönderilmiştir (Atalay Seçen, 2011, s.28).

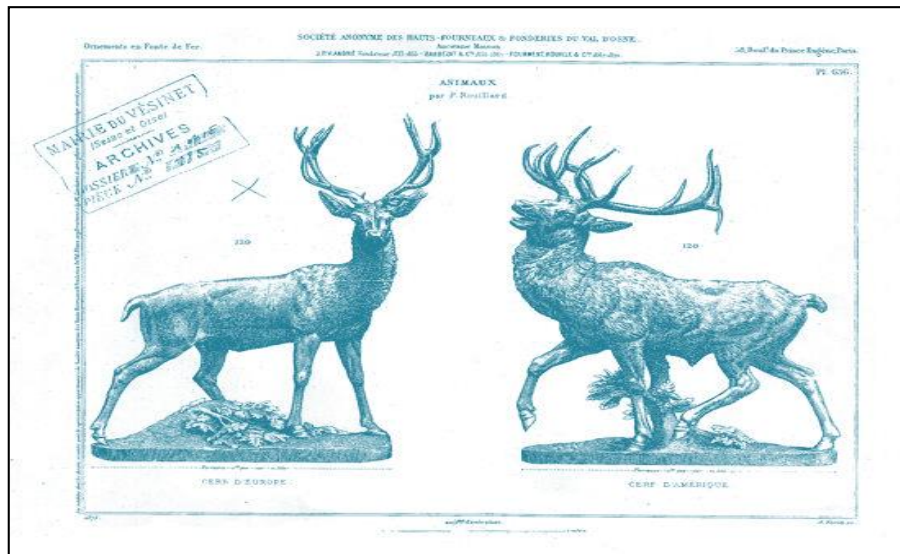

Şekil 6. Dolmabahçe Sarayında Yer Alan mermer Heykeller (Orijinal, 2015)

3.1.6. Bronz Heykeller

1864 yılında, Pierre Louis Rouillard, bir grup meslektaşı ile birlikte, Sultanı Abdülaziz tarafından verilen bir siparişi gerçekleştirilmiştir. Bu siparişin belgelerinden birinde şöyle bir betimlenme bulunmaktadır: "Bir maral (yavru geyik), heybetli boynuzlar taşıyan Kızıl Geyiğin boynuna doğru yavaş yavaş (kademeli olarak) yükselmektedir."

Heykel (yüksek kabartma, bronz), Thiébaud kardeşlerin sanat dökümhanesinde yapılmış olup heykel kaidesinin üzerinde "Pierre Rouillard Dirt - Heizler Sculpt" ibaresi yer almaktadır. Zamanın yerleşik uygulamasının aksine, Rouillard, heykelin kaba işçiliğini yapan taslakçıların ve birlikte çalıştığı meslektaşlarının heykelle kendisi ile birlikte imza atmalarına izin vermiştir (Vivre au Vésinet, 1991, s.1).

Şekil 7. Avrupa Geyiği (No. 129) ve Amerikan Geyiği (No. 128), (Vivre au Vésinet, 1991, s.2).

3.1.7. Yavrusunu Emziren Geyik (Biche allaitant son faon) ve Dinleyen Geyik (Cerf écoutant)

Harem bahçesinde yer alan “yavrusunu emziren geyik”: yeni geyik ve yavrusundan oluşan bronz kompozisyon da Theibaut adlı sanatçı tarafından döküm atölyesinin ismi de belirtilerek bahçede konumlandırılmıştır. Bu eserin yapım tarihi 1864’tür. Aynı bahçede bulunan başka bir bronz heykel ise “umutsuz durumdaki geyik” görkemli boynuzları ve ürkek duruşları ile betimlenmiş bir geyik figürüdür. Sarayın harem bahçesinde bulunan geyik heykelleri “Pierre Louis Roillard Dirt-Heizler Sculpt” imzalarını taşımaktadır.

Şekil 8. Beylerbeyi Sarayı, Harem Bahçesi, “ Dinleyen Geyik” (Orijinal, 2012)

3.1.8. Hamle (Élan)

1864 tarihli ve yine Pierre Louis Roillard atölyesinde yapılan diğer geyik figürü ise kalın çatallı boynuzları ve kıvrımlı tüyleri ile tasvir edilmiştir. Heykelin üzerinde tek imza olduğu için döküm ustası ile heykeltıraşın aynı kişi olabileceği düşünülmektedir.

Şekil 9. Beylerbeyi Sarayı, Harem Bahçesi, Geyik Heykeli (Orijinal, 2012)

3.1.9. Yavrularını Toplayan Dişi Aslan (Lionne rassemblant ses lionceaux) ve Böğüren Boğa (Taureau beuglant)

Beylerbeyi Sarayı’nın dördüncü set üzerinde, mermer köşkün önünde “yavrularını toplayan dişi aslan” 1864 Thiébaud dökümhanesinde üretilmiş olup, Pierre Louis Roillard imzasını taşımaktadır. Dişi aslanın yavrularına gösterdiği şefkat vahşi hayatın romantizmini de yansıtmaktadır. Bu heykelin üzerinde Pierre Louis Roillard ve Theibaut isimleri görülmektedir. Dördüncü set üzerinde, Sarı Köşkü’n önünde yer alan boğa heykeli ise “Böğüren Boğa” Pierre Louis Roillard ve çalışma arkadaşı Isidore Bonheur adlı

Fransız sanatçısı tarafından 1864'te Thiébaud dökümhanesinde üretilmiştir. Son derece natüralist ve anatomik kaygıları ile betimlenen bu hayvan figürü küçük ölçekli orijinallerinden büyütülerek bronz olarak dökülmüştür (Aliasghari, 2016, s.387).

Şekil 10. Beylerbeyi Sarayı Dördüncü Set Bahçesi (Orijinal, 2015)

3.1.10. Şaha Kalkmış Özgürlük Atı (Cheval piaffant en liberté)

P. Rouillard ve çalışma arkadaşı Louis Doumas de Toulon'un imzasını taşımaktadır. Doumas'ın esere katkısı büyüktür. 1864'te Thiébaud dökümhanesinde üretilmiştir. Aynı dönemde yapılan ve saray bahçelerinde yer alan hayvan heykellerinden biri Beylerbeyi Sarayı'nda, Ahır Köşkü'nün önünde yer alan "şaha kalkmış özgürlük atı" olarak bilinen bronz döküm at heykelidir. Sultan Abdülaziz'in kendi atının model olduğu rivayet edilmektedir.

Şekil 11. Beylerbeyi Sarayı, "Şaha Kalkmış Özgürlük Atı" (Orijinal, 2012)

Sultan Abdülaziz yerli ve yabancı birçok sanatçı tarafından gerçekleştirilen portrelerin yanı sıra Osmanlı padişahları arasında kendi heykelini diktiren ilk ve tek sultandır. Bu heykel, 1868 yılında 58X76 cm. ölçülerinde Gustave Garnier tasarımı mermer yontma tekniği ile çalışılmıştır. Heykel 1871 yılında C.F.Fuller adlı bir sanatçıya at üzerinde durur şekline dönüştürülmüştür. Bugün heykel Beylerbeyi Sarayı'nın Havuzlu Salonu'nda yer almaktadır (Aliasghari, 2016, s.388).

Şekil 12. Beylerbeyi Sarayı, Havuzlu Salon Sultan Abdülaziz Heykeli (Orijinal 2014).

3.2. Saraylar Dışına Konumlandırılan Osmanlı Dönemi Heykelleri

3.2.1. Dövüşen Boğa

Bu heykel P. Rouillard, Isidore Bonheur ile birlikte çalışılmıştır. Bonheur'un çalışmadaki emeği ise oldukça fazladır. Heykel 1864 yılında Thiébaud dökümhanesinde üretilmiştir. 1865'te İstanbul'a getirildiğinde ilk olarak Beylerbeyi Sarayı'nın bahçesine yerleştirilmiştir. Sonraki yıllarda Yıldız Sarayı'nın bahçesine nakledilmiş, daha sonra 1969 yılında Bilezikçi Çiftliği'ne, daha sonra da Gazi Ahmet Muhtar Paşa Köşkü'nün bahçesine taşınmıştır. 1969 yılında ise Kadıköy Meydanı'nda Belediye Başkanlığı binasının önüne nakledilmiştir. Bugün, Dövüşen Boğa heykeli Kadıköy Meydanı'nda varlığını sürdürmektedir.

Şekil 13. Dövüşen Boğa (Atalay Seçen, 2011, s.33)

Şekil 14. Dövüşen Boğa (Kaynak: <http://www.internethaber.com>)

3.2.2. Bir Kaktüsün Üstünden Zıplayan Aslan (Lion bondissant au dessus d'un cactus)

1864 Thiébaud üretilmiş olan bu heykel Pierre Louis Rouillard'ın imzasını taşımaktadır. Bugün Şehzadebaşı Caddesi'nde bulunan Büyükşehir Belediyesi yanındaki parkta yer almaktadır.

Şekil 15. Bir Kaktüs Üzerinden Zıplayan Aslan (Atalay Seçen, 2011, s.25)

3.2.3. Yılan Üstündeki Aslan (Lion au Serpent)

Tarihi belgelere göre; Pierre Louis Rouillard ve Delabierre imzasını taşıyan bu heykel en son Beykoz Kasrı bahçesinde yer almıştır, bugün ise nerede olduğu bilinmemektedir. Özgün bir çalışma olup diğer örneklerden farklı bir nitelik taşımaktadır.

Görsel 16. Yılan Üstündeki Aslan (Atalay Seçen, 2011,s.28)

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Gerek dünyada gerek Avrupa’da heykel sanatının geçmişi çok eski dönemlere dayanmaktadır. Ancak heykel sanatı, Osmanlı kültüründe 19. Yüzyıl’ına kadar herhangi bir varlık göstermemiştir. Müslüman bir toplum olan Osmanlı tebaasının heykeli farklı algılıyor olması ve özellikle İslamiyet’in ilk dönemlerinde Hristiyanlığı anımsatmaması gerekçesi ile resim ve heykellerin hiç kullanılmamasının etkisi büyük olmuştur. Sultan Abdülaziz Dönemi’nde (1861-1876); Osmanlı İmparatorluğu’nun Tanzimat sonrası siyasi, sosyal, ekonomik problemler ve savaş gibi ciddi sorunlar ile uğraştığı zor bir dönem olmasına rağmen çağdaşlaşma ve batı anlayışına dönük sanat alanında yeni düşüncelere ve farklı gelişmelere açık olduğu bir süreç olmuştur. Bu dönemde Padişahların sanat ve sanatçıya olan bakış açısı ile ilgili olarak plastik sanatlar alanında ve özellikle heykel sanatında önemli gelişmeler izlenmiştir.

Sultan Abdülaziz tarafından heykel sanatçılarına 24 adet mermer ve bronz heykel sipariş edilmiştir. Ancak bugün sadece 18 heykelin yeri ve konumu bilinmektedir. Diğer heykeller ile ilgili detaylı bilgiye rastlanmamakta birlikte tarihi fotoğraflar ve belgelerden sipariş edildiği öğrenilmiş olup ancak bugüne ulaşmadığı tespit edilmiştir.

Kültür varlıkları içinde yer aldıkları çevre ile bütün ve özgündürler. Heykeller de tasarlandığı alan ile özdeşleşmiş sanat yapıtıdır. Genel anlamda değerlendirildiğinde sembolizmden uzak Türk bahçe kültüründe heykel ve fotoğraf çalışmaları bulunmaktadır. Ancak heykel olgusunun Türk bahçesinde görüldüğü tek dönem batı etkileri ile mimari ve bahçe tasarımında farklı bir bakış açısının izlendiği Geç Osmanlı Dönemi’dir. Bu anlamda, Geç Osmanlı dönemi özellikleri ve dönem padişahlarının güçlerinin göstergesi niteliğinde olan bu kültür varlıklarının bugün artık bir parçası haline geldikleri çevre kapsamında; konumlandıkları ya da yer aldıkları sokak, meydan, park gibi alanlarda özgün kimlikleri ile korunmaları gerekmektedir. Ancak içinde yer aldıkları çevrede korunamayanlar ise koruma altına alınarak gerekli bakım ve onarım sağlanarak müze ortamlarında sergilenmeleri sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

Anonim: <https://bianet.org/bianet/yasam>

Aliasghari, P. (2016). *İstanbul Beylerbeyi Sarayı Tasarım İlkeleri ve Restitüsyonu*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi/Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Atalay Seçen, E. (2011). Son Dönem Saray Bahçelerini Süsleyen Heykeller. *Kültür, sanat ve Tasrih Dergisi*. TBMM Milli saraylar Daire Başkanlığı Yayınları, Sayı: 7, 16-40

Cochan, B. Y. (1997). Pierre Louis Rouillard (1820-1881) *Sculpteur Anmaler, Professeur De Sculpture Et D'anatome*, Dea De L'ecole Du Louvre, Paris. Erişim: <http://www.byc.ch/hga/bioplr.html>

Vvre Au Vesnet Magazne. (1991), No 94, Decembre, erişim: <Http://Mror.Mrugala.Net/Arstum/Promo/Roular>.